

Ahmed
b. Abbas
eş-Şerkâvî
İkbâl

geçti ve ondan Kâlûn kıraatini öğrendi; ardından Külliyyetü İbn Yûsuf'un ilkokul kısmına kaydı. Ezberlediği şiir ve nesir parçaları ile okul müdürünün, hocalarının dikkatini çekti. Üçüncü sınıfa geldiğinde, Arap şiirinden ezberlediği söylenen 10.000 beyit hacmindeki kasidelerin matla' ve makta' kısımlarının yazılı olduğu bir defteri okul müdürüne sundu. Bunun üzerine müdür Şerkâvî'ye özel kütüphanesini açtı. Günde sekiz-on saat aralıksız okuduğunu söyleyen Şerkâvî bu sayede çeşitli alanlarda binlerce kitap tanıma imkânı buldu (*Mv.AU*, XIV, 349-350). 1945'te el-Medresetü'l-Yûsufiyye'den ayrılıncaya kadar birçok cami ve zâviyedeki ders halkalarına katıldı; Ahmed Vüld el-Hâc el-Mahcûb, Muhammed b. Hasan ed-Debbâğ, Ali es-Sibâî Râfi', Emân Muhammed Bûsitte, Ahmed el-Kensûsî, Rahhâil el-Fârûk, Hâşimî es-Serginî, Muhtâr es-Sibâî, Abdülcelîl Bilkazîz, Muhammed Muhtâr es-Sûsî gibi âlimlerden ders aldı. 1946'da Medresetü'l-Hayât'ta öğretmenliğe başladı. Ertesi yıl Arapça ve din dersi okutmak üzere bir devlet okuluna tayin edildi, 1956'ya kadar burada çalıştı. Daha sonra Medresetü'l-muallimîne'l-iklîmiyye'de görev aldı ve öğretmenliğe devam etti. Şerkâvî'nin başlıca talebeleri kıraat âlimi Abdürrahîm b. Abdüsselâm en-Nablusî ile Mustafa el-Bihyâvî'dir.

Değişik münasebetlerle nazmettiği şiirleri kolay anlaşılır bir dille ve klasik Arap kasidesi tarzında yazan Şerkâvî'nin onuruna Nâdi's-sekâfe (Merakeş) ve İttihâdü küttâbi'l-Mağrib tarafından Merakeş Arap Dili Fakültesi'nde 10-14 Mart 1987'de bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda sunulan bildirileri Ahmed Mütefekkir *Tekrîmü Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl* adıyla bir araya getirdi (Merakeş 2003). 1993'te Cem'iyyetü'l-Atlasî'l-kebîr yine Merakeş Arap Dili Fakültesi'nde bir toplantı daha tertip etti. Çalışmalarından ötürü Muhammed es-Sâdis ödülünü aldı. Ayrıca Fas Kültür Bakanlığı tarafından ilim ve kültür alanında hizmetleri geçenlere sunulan "Büyük

liyakat ödülü"nü 1994'te Ahmed Safrîvî, Sadîk Bil'arabî ve Şerkâvî paylaştı. Şerkâvî 25 Eylül 2002 tarihinde Merakeş'te vefat etti. Ölümünden sonra da Dünya İslâmî Edebiyat Birliği Fas temsilciliği V. Uluslararası İslâmî Edebiyat Toplantısı'nı Karaviyyîn Üniversitesi Arap Dili Fakültesi'nde "İkbâl Şerkâvî Ahmed Oturumu" adı altında düzenledi (25-27 Ekim 2007).

Eserleri. Telif. Basılmış Eserleri: *Şâ'irü'l-Ħamrâ fî'l-ġirbâl* (nşr. Muhammed b. İbrâhîm b. Serrâc el-Merrâküşî, Dârülbeyzâ 1963); *Lu'betü's-şatrac fî mâzihe'l-İslâmî* (Dârülbeyzâ 1969); *Mektebetü'l-Celâl es-Süyûtî* (Rabat 1397/1977; Süyûtî'nin eserlerinin tanıtımı ve katalogudur); *Muhtârât min Dîvânî Şâ'iri'l-Ħamrâ* (Merakeş 1979, Tayyib el-Merfînî ile birlikte); *Mu'cemü'l-me'âcimi'l-'Arabîyye* (Beirut 1987; Şerkâvî, Arapça sözlüklerin tarihiyle ilgili olan bu eserine, şarkiyatçılarla müslüman âlimler tarafından bu sözlükler üzerine yapılan tahkik çalışmalarını zikrettiği bir mukaddimeyle başlar, ardından dokuz grup halinde değişik ilim dallarına ait 1407 Arapça sözlük hakkında bilgi verir. İlk defa garîbül'l-Kur'ân türü eserleri ele alır ve bu literatürün doğuşuyla ilgili sahâbe döneminden bazı örnekler kaydeder, Arapça sözlük çalışmalarının aslını bu eserlerin teşkil ettiğini söyler. Öncü olarak da İbn Abbas'ın [*Ġarîbü'l-Kur'ân*] ismini zikreder ve ardından garîbül'l-Kur'ân'a dair yazılmış elli üç eserle ilgili kısa bilgiler aktarır); *Fi'l-Luğzi vemâ ileyhi* (Dârülbeyzâ 1987, 2000; Merakeş 2002); *Mâ Câ'e fî'd-ğabbi 'ani'l-'Arab* (Beirut 1988); *Bânet Sü'âd fî ilmâmât şettâ* (Beirut 1991).

Basılmamış Eserleri: *Mu'cemü me's-ta'cem min esmâ'i'l-'ulûm ve'l-fünûn ve'l-mezâhib* (çeşitli ilim ve sanat dallarında başka dillerden Arapça'ya geçmiş olan terimler sözlüğüdür); *Ķâmûsü üf'ûle* (eserde "üf'ûle" veznindeki kelimeler dil yönünden şevâhid ve metinlerle birlikte şerhedilmiştir); *Ķâmûsü mef'aleti's-sebebiyye*; *Ķâmûsü'l-fa'ûl: Devâ'en ve ta'âmen ve mürtefeқан; Ķâmûsü'l-fu'âl fi'l-edvâ'* (eserde "fu'âl" veznindeki hastalık isimleri toplanmıştır); *Ķâmûsü'l-fi'âle fi's-şinâ'ât ve'l-ħiref ve'l-a'mâl; Ta'lîka 'alâ Dîvânî Şâ'iri'l-Ħamrâ' Muhammed b. İbrâhîm; Tahricü'l-eş'âri's-sâ'ire* (bazı yaygın şiir parçalarının kimlere ait olduğunu tesbite dair bir eser olmalıdır); *el-Eḫbbâ' fî elsineti's-su'arâ; Dîvânü't-tazmîn; Dîvânü'l-istiḫrâd; Mektebetü Şalâh eş-Şafedî* (Selâhaddin es-Safedî'nin eserlerine ait bir

katalog çalışmasıdır); *Yes'elûke'n-nâs* (çeşitli ifadelerle birlikte kitap ve şiirler hakkındaki soru ve cevapları içerir); *Keşkülü't-tefsîr* (Kur'ân-ı Kerîm'in sarf, nahiv ve belâgat açısından ele alındığı bir eserdir); *Fi'l-Cin; Seb'ü muḥâḍarât fî mevzû'âtin eşât; Tercemetü Ebî 'Abdillâh Muhammed Ekensûs.*

Neşir: İbnü'l-Cevzî, *Fünûnü'l-efnân fî 'uyûni 'ulûmi'l-Kur'ân* (Dârülbeyzâ 1970); *Nuşûş terbeviyye* (Merakeş 1978); *Veşerîsî, Tahricü'l-Mi'yâr* (Muhammediye 1981, Muhammed Haccî editörlüğünde bir heyet tarafından); *Veşerîsî, Fehârisü'l-Mi'yâri'l-mu'rib ve'l-câmi'i'l-muğrib 'an fetâvâ 'ulemâ'i İfrikiyye ve'l-Endelüs ve'l-Mağrib* (XIII. cilt, Beyrut 1981, 1983, 1990, Muhammed Haccî ve Muhammed Arâyişî ile birlikte); *Hasan el-Yûsî, el-Muḥâḍarât fî'l-edeb ve'l-luğa* (Beirut 1982, Muhammed Haccî ile birlikte); *İbn Rüşd el-Ced, el-Beyân ve't-taḫşîl* (IV, VIII ve X. ciltler, Beyrut 1984-1987, Muhammed Haccî ile birlikte); *Muhammed Murtaẓâ ez-Zebîdî, Tenbihü'l-'âri'i'l-başîr 'alâ esrâri'l-Ḥizbi'l-kebîr* (Merakeş 1986); *Dîvânü Şâ'iri'l-Ħamrâ' Muhammed b. İbrâhîm el-Merrakeşî* (Dârülbeyzâ 2000, bir heyet tarafından); *Şerkâvî ayrıca Ma'lemetü'l-Mağrib'e* çeşitli maddeler yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abbas Mustafa Ressâm, *Terâcimü's-su'arâ' ve'l-üdebâ'*, Dârülbeyzâ 2002, s. 51; Ahmed Mütefekkir, *Tekrîmü'l-Üstâz Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl*, Merakeş 2003, tür.yer.; a.mlf., *Mu'cemü su'arâ'i Merakeş fi'l-ğarni'l-'işrin*, Merakeş 2004, s. 104 vd.; a.mlf., "Mürâselât beyne'l-Üstâz Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl ve's-Seyh el-Muhtâr es-Sûsî", *Havliyyâtü külliyyeti'l-luğati'l-'Arabîyye*, sy. 8, Merakeş 1427/1996, s. 113-124; a.mlf., "eş-Şerkâvî İkbâl, Ahmed b. el-'Abbâs", *Mv.AU*, XIV, 349-352; *Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl el-'âlim ve'l-insân*, Merakeş 2004, tür.yer.

ALI BULUT

ŞETTÂRÎ (شَطَّارِي)

Sirâcüddîn Abdullah Sûfi
b. Kemâlidîn Behlûl
Şettârî Sendilevî
(ö. 1010/1601)

Hindistanlı Şettâriyye şeyhi.

12 Rebîülâhîr 924'te (23 Nisan 1518) Leknev (Lucknow) yakınlarındaki Sendile'de (Sandila) doğdu. On altı yaşına gelince Gûpârnev (Gopamau) kasabasına gidip Şeyh

İlâhdâd b. Sa'dullah Osmânî'den Arap gramerine dair dersler aldı. Şettârî (Şüttârî) bir süre Bedâûn şehrinde kaldıktan sonra Delhi'ye gitti. Gündüzleri Muizzüddin Buhârî'den dinî ilimleri tahsil ederken geceleri Çiştîyye şeyhlerinden Kutbüddin Bah-tiyâr el-Kâ'kî'nin türbesinde inzivâ hayatı yaşadı, ardından Hisâr'a geçip Burhâned-din Mültânî'den ders okudu. Mültânî, Gucerât yakınlarındaki Ahmedâbâd'a göç ettiği için Şettârî de onunla birlikte git-ti. Vecihüddin Ahmed Alevî Şettârî'den *Şerhu'l-Mevâkıf*, *Şerhu Maķâşid* gibi eserler, Şeyh Mübârek Dânişmend Şettârî Gevâliyârî'den usûl-i fıkha ve fıkıh ilmine dair eserleri okudu. Mîr Abdülevvel Devle-tâbâdî'den hadis ve hadis usulü öğrendi. Mevlânâ Mustafa Rûmî'den Muhyiddin İb-nü'l-Arabî'nin *Fuşûşü'l-ĥikem*'ini okuyup bu eseri okutmak için icâzet aldı. Yirmi dört yaşına gelince ilâhî aşka ve cezbe-ye kapılarak kitaplarını dağıttı; Muham-med Gavs Şettârî Gevâliyârî'ye intisap ederek iki ay içinde tarikatın evrâdını ve zikir usulünü öğrendi. 950 (1543) yılında dergâhtaki müridlerin önderi (ser-halka) oldu ve şeyhi tarafından diğer müridlere zikir telkin etmekle görevlendirildi. On yıl boyunca müridlere zikir öğretip onları ter-biye etmekle meşgul oldu. Hicaz'a gitti-ğinde beş yıl Medine'de ikamet ettikten sonra tekrar Ahmedâbâd'a döndü. 981'-de (1573) Gevâliyâr'a (Gwalior) geldi ve 970'te (1563) vefat eden şeyhi Muham-med Gavs Gevâliyârî'nin türbesinde iki yıl hizmet etti. 983'te (1575) Bâbürlüer'in başşehri olan Agra'ya yerleşti. 23 Cemâzi-yelevvel 1010 (19 Kasım 1601) tarihinde burada vefat etti.

Şettâriyye tarikatının Hindistan'daki önemli temsilcilerinden biri olan Abdullah Sûfî Şettârî'ye göre sûfî ilham ve ilâhî vâ-ridât fırtınasının sarsamadığı sağlam bir ağaç gibi olmalı, ilâhî aşk şarabını sürekli içtiği halde sarhoşluk duymamalı, derya-ları içtiği halde, "Daha yok mu?" demeli, sıcaklıktan ve aşk ateşinden dolayı alnında ter durmayıp hemen kurmalıdır. Ayrıca derviş ehl-i dünyâ olan zenginlerle otu-rup kalkmaktan uzak durmalıdır. Bâye-zîd-i Bistâmî gibi mânevî hali yüksek olan bir derviş bile zengin ve dünya ehli kişilerle arkadaşlık ederek avamdan daha aşağı bir seviyeye düşebilir. Bu tür zenginlerden kaçan kişi ise fâsık bile olsa zamanla güzel ahlâka kavuşabilir. Sûfî süreklî ilerleme ar-zusu içinde olmalı, hiçbir mânevî makamla yetinmemelidir. Şu üç şeyi yerine getiren kişi vefliğin kemaline ulaşır: Kübreviyye'-

nin Hindistan kolu olan Firdevsiler'in gönül saflığı ve tezkiyesi, Sühreverdi'lerin ser-veti ve yemek ikramı, Şettârîler'in zikir ve murakabe türü evrâdları. Riyâzet ve per-hizlerle nefsinin kötü ahlâklardan temizle-medikçe keşif ve keramet zuhur etmez. Sâlik nefis bağından kurtulmadan Hakk'a kavuşanlar (vasıl) arasına giremez. Abdul-lah Sûfî Şettârî'nin oğlu Şeyh Abdünnübî babasının sohbetlerinde tuttuğu notları *Cevâmi-i Kelim-i Şûfî* adıyla kitap haline getirmiş, Nüreddin Şettârî de onun soh-betlerini *Mecâlisü'l-ibrâr* adıyla kaleme almıştır. Bu eserin yazma bir nüshası Pa-kistan'da Muhammed Hasan Cân'ın özel kütüphanesindedir.

Eserleri. 1. Sirâcü's-sâlikin. Şettârî'nin şeyhi Muhammed Gavs Gevâliyârî'nin *Cevâhir Ĥams*'ine benzeyen eser iki bölümden oluşur. Birinci bölümde Al-lah'ın doksan dokuz ismiyle bazı vird ve zikirler ele alınmış, ikinci bölümde kalbi saflaştırmak ve nefsi tezkiye etmek için okunacak dua ve zikirlerle uygulanacak murakabeler anlatılmıştır. Farsça olan eserin Pakistan'da üç yazma nüshası bu-lunmaktadır (Münzevî, III, 1546-1547). **2. Esrârü'd-de'âvât.** Sûfilerin vird ve zikir-lerine dair bu Farsça eserin de bir nüshası Pakistan'dadır (a.g.e., III, 1253). **3. Şerĥ-i Risâle-i Kenzül-esrâr fî ĥalli eşġâlî's-Şeġtâr.** Muhammed Gavsî Şet-târî'nin *Gülzâr-ı Ebrâr* adlı eserinde mü-ellifin bu adla bir eserinin olduğu kayde-dilmiştir (Şettârî, s. 418). Eser, Abdullah Sûfî'nin oğlu Abdünnübî Şettârî'nin ba-basının eserlerinden derleyerek meydana getirdiği *Künûzü'l-esrâr fî eşġâlî's-Şeġtâr* adlı Farsça eserle (Münzevî, III, 1820-1821) aynı eser olabilir. Şettârî'nin ayrıca *Evrâd-ı Şûfiyye*, *Risâle-i Şûfiyye*, *Ensûl-müsâfirin*, *Şerĥ-i Risâle-i Ġavşîyye* adlı eserlerinin bulunduğu kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Gavsî Şettârî, *Gülzâr-ı Ebrâr* (nşr. Muhammed Zekî), Patna 2001, s. 416-418; Süley-man b. Şeyh Sa'dullah, *Aĥvâl-i Meşâ'ih-i Kibâr* (nşr. M. İkbâl Müceddidî), İslâmâbâd 2000, s. 65; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhelü'l-havâtir*, Leknev 1992, V, 270-271; Vecihüddin Eşref, *Bahr-ı Zeh-hâr* (nşr. Azermîduht Safevî), Delhi 2014, s. 669-671; Ahmed Münzevî, *Fihrist-i Müşterek-i Nüşâ-hâ-yi Ĥaġġî-yi Fârsî-yi Pâkistân*, İslâmâbâd 1984, III, 1253, 1254, 1546-1547, 1820-1821; Athar Abbas Rizvî, *A History of Sufism in India*, Lahore 2004, II, 167-168; Qazi Moinuddin Ahmad, *History of the Shattari Silsilah*, Delhi 2012, s. 54-55; Scott Kugle, "Abdallâh Şûfî Şaġġârî", *The Encyclopaedia of Islam Three*, Leiden 2010, fas. 2, s. 19-20.

ŞEVKET-i BUHÂRÎ

(شوکت بخاری)

Muhammed b. İshâk Buhârî
(ö. 1111/1700)

Fars şiiirinde sebk-i Hindî akımının
önde gelen temsilcilerinden.

Buhara'da muhtemelen 1037 (1628) yılı civarında doğdu. Mahlası "Şevket (Şevketâ)"dır. Türkçe kaynaklarda babasının Buhara emîrlerinden olduğu, vefatından sonra emirliği arcazadelerinin aldığı yönünde bilgiler varsa da Farsça tezkirelerde sarraflık yaptığı rivayetleri öne çıkmıştır. Kendisi de bir süre babasının mesleğine devam etti. Çağdaşı Hazîn-i Lâhîci, Şevket-i Buhârî'nin sadece ilk eğitimini aldığı, babasının ölümü üzerine çalışmak zorunda kaldığı için öğrenimini tamamlamadığını kaydeder. Özbekler'le arasında çıkan bir mesele yüzünden bir daha dönmemek üzere Buhara'dan ayrılan Şevket, Nasrâbâdî'ye göre Buhara'nın ardından 1088'de (1677) Herat'a gitti. Ancak Hazîn-i Lâhîci'nin verdiği bilgilere bakılırsa Herat'a daha erken bir tarihte gitmiş olmalıdır. Zira onunla İsfahan'da karşılaşan Hazîn, Herat'ta himayesine girdiği Horasan Valisi Safî Kulî Han Şamlu'nun divan sahibi bir şair olan veziri Sa'deddin Muhammed Râkım-ı Meşhedî ile arasında geçen bir konuşma sonrası rencide olarak sırtına bir Horasan keçesi alıp yalınayak Herat'tan ayrılarak Irak'a yöneldiğini ve sırtındaki keçeyi ölmeyeceye kadar otuz dört yıl boyunca çıkarmadığını kaydeder. Şevket-i Buhârî 1111 (1700) yılında öldüğüne göre Sa'deddin Muhammed ile arasının bozulması ve Herat'ı terketmesi 1077 (1666) senesindedir. Herat'ta ne kadar kaldığı ve oradan hangi tarihte ayrıldığı bilinmemektedir. Bir süre İmam Mûsâ Rızâ'nın Meşhed'deki türbesinde ikamet ettikten sonra İsfahan'a gitti ve geri kalan ömrünü geçirdiği bu şehirde öldü. Aynı dönemin şairleri arasında yaygın olan Hindistan'a yolculuk ve Hint padişahlarının sarayında bulunma âdetine Şevket'in de uyup uymadığına dair kaynaklarda birbiriyle çelişen bilgiler yer almaktadır. Türkçe kaynaklarda Şevket'in Hindistan'a gittiği kaydedilir, ancak Farsça kaynaklarda bu konuya temas edilmemiştir. Divanındaki bazı beyitlerden hareketle Hindistan'a seyahat ettiği düşünülebilirse de bu hususta yine kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Şevket-i Buhârî'nin vefat tarihini, Muhammed Kudretullah ve Hazîn-i Lâhîci